

STRATEGIJA ZNANSTVENO-ISTRAŽIVAČKE DJELATNOSTI INSTITUTA ZA ARHEOLOGIJU

PROGRAM TRAJNE ZNANSTVENO-ISTRAŽIVAČKE DJELATNOSTI INSTITUTA ZA ARHEOLOGIJU (IARH)

„GENEZA I KONTINUITET MATERIJALNIH KULTURA HRVATSKE“

(2010. - 2015.)

Strategija Instituta za arheologiju za razdoblje od 2010. do 2015. godine izrađena je za potrebe samoanalize za tematsko vrjednovanje javnih instituta koje provodi *Agencija za znanost i visoko obrazovanje*.

U izradbi prijedloga Strategije sudjelovali su članovi Povjerenstva: prof. dr. sc. Željko Tomičić, dr. sc. Vlasta Begović, dr. sc. Marko Dizdar, dr. sc. Goranka Lipovac Vrkljan, dr. sc. Snježana Karavanić, dr. sc. Zorko Marković i dr. sc. Tajana Sekelj-Ivančan.

1. UVODNE NAPOMENE

Nalazimo se u razdoblju globalnih promjena u mnogim segmentima društvenog i gospodarskog života, znanosti i kulturi uopće. Tijek globalizacije čini pojedine zemlje i društva u znatnoj mjeri međusobno ovisnima u svakodnevnim i dugoročnim djelovanjima pojedinaca, skupina i državnih institucija.

Globalizacijski trendovi nenaslućenim porastom tehnološkog razvitka donose rastuće kapacitete na svim područjima stvaralaštva. Znanstveni i tehnički napredak sve više i brže zahvaća svijet, vezan je uz vrtoglavi porast informacija iz svih područja, posebice znanstvenih. Na taj način zahvaćeno je i humanističko područje osebjunoga znanstvenog stvaralaštva u polju arheologije.

Konvergencija tih tendencija razvoja znatno povećava potencijalne konfiguracije moderne arheologije u globaliziranom svijetu, što je teško jednoznačno definirati kao i u bitnim elementima prepoznati, tj. predvidjeti njezine skorije ili buduće korake.

Znanstvene informacije su naslijeđe čovječanstva u smislu verificiranja znanstvene materije i tekućih podataka o stalnoj potrazi čovjeka za potpunom spoznajom. One

čine osnovno sredstvo za rad znanstvenim djelatnicima – arheolozima, i stvaraju znanje koje je kumulativno, jer znanstvena materija obuhvaća sva suvremena otkrića. Arheološka građa vjekovima je služila kao potka za tkanje mnogovrsnih prikaza oslanjajući se, dakako, na ikonografiju vremena u kojem su nastale. Naša epoha pruža nove scenarije i nove ikonografije.

U takvim okolnostima globalnih otvaranja, koncepcija “hrvatske arheologije“ neće u budućnosti imati samo i isključivo nacionalno obilježje (*npr.* hrvatsko rano srednjovjekovlje), već će se odnositi na šire područje čimbenika, uključujući ustrojavanje odgovarajućih sustava moderne arheologije, koji će moći udovoljiti budućim potrebama struke.

To su:

1.

Jamčenje poštivanja međunarodnih konvencija i dogovora (*Europska konvencija o zaštiti arheološke baštine* (La Valetta -1992.), prema kojima je prošlost, utjelovljena u arheološkoj i arhitektonskoj baštini, kapital od nezamjenjive duhovne, kulturne, društvene i gospodarske vrijednosti, a struktura arheoloških, kulturno-povijesnih središta i prirodnog okoliša nezamjenjiv je izraz bogatstva svake članice, pa tako i Hrvatske, ali i njezin identitet i prinos različitosti europske kulture, koju dijele sve europske države ali i svi narodi svijeta. Jedno od prioriternih područja *Opće uprave za kulturu i obrazovanje* nove *Europske komisije* je i daljnji napredak u uspostavi *Europskog kulturnog prostora*.

2.

Slobodna uporaba ozemlja i akvatorija Republike Hrvatske kao teme široko razgranana i jasno profiliranoga znanstvenog interesa (ERA - Europski istraživački prostor), posebice kao izvora europskoga i svjetskoga kolektivnog pamćenja te kao instrumenta za povijesno i znanstveno istraživanje.

U svijetu postoje mnoga središta arheologije koja su iznad svega potrebna kao važni izvori informacija. Te su informacije sjevremene i univerzalne. Navedimo samo primjer europske kolijevke kulture Grčke u kojoj je dopuštenje za arheološka istraživanja podijeljeno velikom mnoštvu zemalja, koje sve od Danske do Australije imaju svoje ogranke u Ateni .

Možemo li u vrlo skoroj perspektivi zamisliti takav scenarij i u Hrvatskoj? Odgovor može biti samo potvrđan, jer će njezino tlo i podmorje biti uključeno u europski istraživački prostor (ERA – *European Research Area*).

Kojim podacima podupiremo iznošenje takove tvrdnje? U okviru djelovanja *Opće uprave za istraživanje*, odnosno *Zajedničkog istraživačkog centra (JRC) nove Europske komisije*, za petogodišnji mandat od 2004.-2009. godine, predviđeno je stvaranje zajedničkog europskog istraživačkog prostora (ERA). Dakle, oblikovat će se i u tijeku je stvaranje europskog tržišta istraživanja, odnosno slobodnog prostora za kretanje znanja, istraživača i tehnologija poradi jačanja suradnje, poticanja konkurentnosti i bolje alokacije raspoloživih resursa. Nadalje, boljom koordinacijom istraživačkih aktivnosti i politika na nacionalnoj razini, pristupat će se restrukturiranju europskoga pristupa istraživanju. Konačno, zajednička europska politika prema istraživanju, neće se odnositi samo na financiranje istraživačkih aktivnosti, već će uzimati u obzir i sve aspekte drugih nacionalnih i europskih politika vezanih za istraživanja. Dakle, i hrvatske nacionalne interese u istraživanjima!

Republika Hrvatska, za sada, nema arheološka istraživačka središta izvan svog državnog područja. Zašto ne? Odgovor valja tražiti prije svega u njezinu izuzetno bogatom arheološkom fundusu koji je oduvijek privlačio pozornost brojnih naraštaja inozemnih kolega. Unatoč tomu, Hrvatska upravo putem arheologije odašilje u svijet slike, ne samo o svom visokovrijednom arheološkom kulturnom naslijeđu, kao bitnom segmentu kulturnog identiteta, već i o tisućljetnom kulturnom naslijeđu važnog dijela Europe. Naime, u domaćoj se okolini, tijekom prapovijesti, antike, srednjega i novog vijeka, oblikovalo i taložilo prapovijesno i povijesno sjećanje Europe. Hrvatski se krajevi na taj način predstavljaju i kao integralni dio jedinstvenoga europskog prostora u kojem su nastajala brojna i dragocjena svjedočanstva materijalne i duhovne kulture Europe.

Poradi bogatstva i raznolikosti arheološke baštine i znanstvene tradicije, iznikao je znatni broj znanstvenika, znamenitih u Hrvatskoj ali i u Europi. Hrvatska je arheologija uvijek održavala razinu s europskom i međunarodnom arheološkom znanošću.

3.

Provedba Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, Zakona o zaštiti kulturne baštine i okoliša, odnosno drugih zakonskih odredaba u svrhu održavanja

inventara hrvatske arheološke baštine i stvaranja arheoloških pričuva koje bi služile zaštititi materijalnih dokaza a također i istraživanju budućih naraštaja.

Prostor Hrvatske je *kao svojstvo svijeta materijalnih mjesta i kao spremnik svih tvarnih predmeta* koji je čovjek nastojao iskorištavati, njezin temeljni resurs kao i prizorište djelatnosti modernih „ekipa za očevide“, tj. arheologa. Na tom se prizorištu života prepoznaju materijalna svjedočanstva naših dalekih predaka.

Istraživanje krajobraza danas je sve češće u središtu pozornosti arheologije, jer globalno zatopljenje, promjena klime, globalizacija, izvanredne prirodne katastrofe, skreću ljudski pogled sve više prema odnosu prirode i čovjeka.

Ukoliko se krajolik u svojoj ukupnosti promatra kao artefakt, onda su metode arheologije, koje su razvijene da istražuju i interpretiraju materijalno naslijeđe ljudi, upravo idealno stvorene da daju impulse njihovu istraživanju. Pritom, dakako, valja pripaziti da u ophođenju s kulturnim treba polaziti od prošloga krajobraza.

4.

Poštivanje visokih etičkih mjerila u arheološkim i komplementarnim istraživanjima od posebne je važnosti.

Iz uvodnog sažetog prikaza, razabiremo kako razmišljanja o oblikovanju trajne *Strategije znanstveno-istraživačke djelatnosti Instituta za arheologiju*, imaju za svrhu uključivanje IARH-a, krovne znanstveno-istraživačke ustanove Republike Hrvatske za humanističko polje arheologije, u gusto prepletene mreže različitih znanstvenih područja, polja i grana, kako bi se neposredno pomoglo afirmaciji Republike Hrvatske i hrvatske kulture u svijetu.

S netom navedenih odrednica novih, skorih scenarija za Hrvatsku, kao i temeljne ideje o misiji IARH-a valja promišljati strategiju oblikovanja nove hrvatske arheologije kao i moguće pravce njezina djelovanja na relaciji domovina – svijet.

2. STRATEGIJA ZNANSTVENOISTRAŽIVAČKE DJELATNOSTI **IARH (2010. - 2015. – 2020.)**

Čemu će nalikovati hrvatska arheologija u 21. stoljeću? Koje pristupe mora arheologija usvojiti u naše doba i u budućnosti? Neki se odgovori nameću, tj. determiniraju proučavanjem promjena u društvu, industriji i drugim istraživačkim disciplinama.

Uklanjanjem nekih očitih slabosti koje su u prošlosti kočile arheologiju (ideologija, apsolutni autoriteti struke, praksa oslanjanja na istraživačke osobe i njihova mišljenja), oblikuju se pretpostavke za ostvarenje promjena koje vode do:

- manje hijerarhijskog ustroja,
- interdisciplinarnih timova eksperata,
- povećane kreativnosti,
- inovacija, i
- umnožavanju ideja.

Do sada je glavni fokus arheoloških istraživanja uvijek počivao isključivo na povijesti, povijesti umjetnosti i na ponekim filološkim motrištima minulih kultura. U budućnosti mora biti uključena situacija u odnosu na cjelinu društva.

Na prvome mjestu valja nam poći od prepoznavanja posebnog položaja hrvatske arheologije kao i njezine osobite naravi i uloge.

2. 1. Položaj, narav i uloga hrvatske arheologije

Određivanje položaja hrvatske arheologije u povijesnoj zbilji svodi se na sažeti prikaz njezina upornog zauzimanja za hrvatsku kulturu i identitet. Točnije, za dostojno dosadašnje i buduće mjesto Hrvatske u Europi i svijetu. To znači, sažeto prikazati ustrajan rad i postignuća brojnih naraštaja u zauzimanju za afirmaciju nacionalne arheologije, odnosno ukupne uloge arheologije kao povijesne discipline za boljitak hrvatske kulture i znanosti.

2. 1. 1. Povijest hrvatske arheologije

Povijest hrvatske arheologije je i povijest širenja njezinih ideja i sadržaja istraživanja u hrvatskom društvu, od početaka zanimanja naših humanista (Koriolana Cipica, Marka Marulića, Antuna Vrančića), potom Matije Petra Katančića, Ruđera Boškovića, Don Frane Bulića i Josipa Brunšmida, putem vertikale brojnih zaslužnih arheologa iz nekoliko naraštaja do naše suvremenosti.

Prezentaciji hrvatske arheologije pridonijele su mnoge i različite institucije. Na prvome mjestu to su najstarije ustanove poput muzeja i arheoloških ustanova u Splitu, Zagrebu, Zadru, Puli i Osijeku. Potom slijedi krovna znanstveno-istraživačka ustanova Republike Hrvatske - Institut za arheologiju, Zavodi HAZU (Odsjek za arheologiju), Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu i Odjel za arheologiju Sveučilišta u Zadru, Međunarodni istraživački centri Sveučilišta u Zagrebu sa sjedištima u Puli i Motovunu. Nadalje, mnogi eminentni znanstvenici pridruženi povijesnim institucijama, konzervatorskim odjelima, muzejima, zbirkama i dr., dali su također važne prinose promociji znanstvene misli.

Hrvatski arheolozi u glavnim znanstveno-istraživačkim, znanstveno-nastavnim i muzejskim središtima okupljeni su oko sofisticiranih i reprezentativnih projekata rasvjetljavanja nepoznatih dimenzija europskih arheoloških razdoblja kojim se pokazuje kako se kulturno-povijesno i arheološko naslijeđe Hrvatske prožimalo, bez prekida, s osnovnim europskim civilizacijskim tijekovima. Ta dojmjljiva cjelina arheoloških krhotina, prikupljena tijekom dugotrajnoga napora nekoliko naraštaja arheologa u Hrvatskoj, ujedno predstavlja i nezaobilazan prinos velikoj svjetskoj baštini.

Arheološki projekti proučavaju obrasce naseljavanja od prapovijesti do novoga vijeka. Sjeverna je Hrvatska domaćin brojnim paleolitičkim, neolitičkim, eneolitičkim i metalodobnim nalazištima. Istraživanja antičkih središta obuhvaćaju Sisciju, Mursu, Cibalae, Aquae Jasae, Joviju-Botivo i dr. U novije doba pojačano je zanimanje za rimski limes na Dunavu, odnosno njegov pandan Claustra Alpium Iuliarum u Primorju i Gorskom kotaru. Srednjovjekovno i novovjekovno razdoblje istražuje se

unutar kategorija profanoga i duhovnog naslijeđa (groblja, burgovi, crkve, samostani, dvorovi feudalaca, umjetnički obrt).

Hrvatsko istočnojadransko priobalje s arhipelagom ima tijekom paleolitika i neolitika dokazan život u špiljskim nalazištima i *sub divo*. Grčko utemeljenje Ise (Issa), Farosa (Pharos), Korkire (Korkyra) dobro je poznato, a u novije doba poznata su otkrića u važnim rimskim kolonijama Parentium, Pola, Iader, Salona, Naron, Epidaurum, odnosno u vojnim logorima Burnum i Gardun. Istraživanjima je pokriven i horizont brojnih ili-ro-rimskih nalazišta (Danilo-Rider, Asseria), gradina i groblja.

Bogatstvo ranokršćanskog naslijeđa (Salona) kao i relativno intenzivno istraživanje baštine kasne antike (Justinijanova rekonkvista), odnosno hrvatskoga ranoga i kasnog srednjovjekovlja (Knin-Biskupija, Solin, Nin, Bribir i dr.) te ranoga novovjekovlja predmetom je modernih i sustavnih istraživanja.

Hidroarheologija, daljinska istraživanja i fotointerpretacija kao i nove neinvazivne interdisciplinarne metode oblikuju i nove dimenzije hrvatske arheologije.

Hrvatski arheolozi su desetljećima sudjelovali u ostvarivanju važnih znanstvenih projekata, uključujući i mnoge međunarodne programe. Znatan broj tih projekata pokrenula je i usmjeravala Unija europskih akademija. Neki od njih su: Rimsko doba u Hrvatskoj; Corpus Inscriptionum Latinarum, sa separatnom nacionalnom publikacijom, Inscriptiones Croatiae; Corpus Inscriptionum Latinarum Medii Aevi (CILMA); Corpus Vasorum, itd. Posebice su zapažene arheološke tematske izložbe: *Hrvati i Karolinzi*, *Vučedol*, *Neandertalci* i u novije doba izložba rimskih carskih skulptura otkrivenih u antičkoj Naroni te stalni postavi u Iloku i Osijeku.

U relativno brojnim arheološkim periodikama i monografijama pojedinih nalazišta objavljeni su brojni radovi. Hrvatska je organizator posebno zapaženih međunarodnih znanstvenih skupova u Puli-Medulinu, odnosno Motovunu u okviru Međunarodnih istraživačkih centara Sveučilišta u Zagrebu, odnosno Hrvatskoga arheološkog društva.

2. 1. 2. Arheološko naslijeđe Hrvatske

Arheološko naslijeđe u Hrvatskoj predstavlja jedinstven europski primjer svjetskih etno-kulturnih gibanja, koja su tijekom prapovijesnih i povijesnih razdoblja učestalo zahvaćala njezine panonsko-podunavske i priobalne prostore. Ta su gibanja iz različitih euroazijskih regija (srednjoazijsko-pricrnomorskih, pribaltičkih, sredozemnih, srednjoeuropskih i balkansko-maloazijskih), dosezala ozemlje i arhipelag današnje Hrvatske i taložila brojne nepokretne i pokretne artefakte, svjedočanstva kretanja ali i zadržavanja ljudi, dobara i ideja. Istočno-jadransko priobalje zaštićeno kršem Dinarida, predstavljalo je izuzetno pogodan krajobraz za sesilne oblike organiziranja života okrenutog moru, dok je sjeverniji, kontinentalni peripanonski obod Karpatske kotline predstavljao prvorazredan «hodnik naroda» okrenut raznorodnim utjecajima.

Polje hrvatske arheologije, podijeljeno na uobičajene grane, tj. razdoblja - prapovijest, antika, srednji vijek i novi vijek, promatra i djelatno istražuje sve bitne dionice razvoja kulture čovječanstva. Zbog svoje vezanosti uz jezik i posebnost kulture arheologija se bavi nacionalnom kulturom koja snažno afirmira Hrvatsku u svijetu. Stoga je njezin temeljni napor neprestance usmjeren prema uvrštavanju hrvatske kulturne baštine u europski i svjetski kontekst.

Prostor Hrvatske proživljavao je nekoliko prijašnjih prapovijesnih i povijesnih valova „globalizacije“ (paleolitička, neolitička, indoeuropska, antička rimska, kasnoantička Justinijanova rekonkvista, slavenska, karolinška, otonska, bizantska, srednjovjekovna /renesansna/ i novovjekovna) i bio stalno na vjetrometini utjecaja iz raznolikih središta moći. Taj prirodni položaj darovao je brojnim naraštajima hrvatskih arheologa kao i europskim zaljubljenicima u prošlost, pregršt jedinstvenih kulturno-povijesnih spomenika, odnosno jedinstveno bogatu vremensku slojevitost od paleolitika do novoga vijeka.

Biti čuvarom velikoga dijela svekolikoga kulturno-povijesnoga naslijeđa, «nataloženog» na povijesnom tlu Hrvatske tijekom prapovijesnoga, antičkoga, srednjovjekovnoga i novovjekovnoga razdoblja, svakako je odgovoran i izuzetno

složen, dugotrajan te nadasve skup proces. To je matrica koja je generirala i hranila hrvatsku arheološku znanost i koja je njezinim arheolozima osigurala dugotrajnu tradiciju.

Ujedno to je i nezaobilazna, najvažnija karika sveukupnog promišljanja strategije budućeg arheološkog predstavljanja Hrvatske, kao članice Europske unije, u kojoj se tisućljećima interferiraju sredozemni, srednjoeuropski i podunavski kulturni krugovi.

Predstavljanje hrvatskoga arheološkog naslijeđa kao prvorazrednog segmenta kulturno-povijesnoga turističkog resursa, pa time i važne gospodarske poluge razvoja suvremene Hrvatske, tek je vrh brijega u podnožju kojega naslućujemo zametke složenog tijeka.

Svjedoci smo kako se povijesni događaji zaboravljaju ako se o njima ne svjedoči. A mi arheolozi, svojim ukupnim nastojanjem želimo to stanje onemogućiti, spriječiti i biti, u našem i budućim naraštajima, kreatori temelja *nove hrvatske arheologije* koja će se uskoro aktivno uklopiti u globalno okružje.

3. OBLIKOVANJE STRATEŠKIH CILJEVA

Svako promišljanje položaja i buduće uloge Hrvatske kao države, a zatim i hrvatske arheologije, kao znanstvenog polja u okviru humanističkog područja, u novom globalnom okružju, na pragu pridruživanja Europskoj uniji, polazi od temeljnih vrijednosti koje oblikuju i određuju stupove hrvatskoga identiteta.

Na prvome mjestu to je prostor kao prirodni resurs neprekidnog trajanja i područje interferiranja triju glavnih europskih kulturnih makro-regija: Sredozemlja, središnje Europe i Podunavlja. Potom slijedi njezina neusporedivo bogata slojevitost kulturnog naslijeđa i, konačno, hrvatski jezik.

1.

Ostvarivanje jasno osmišljenog programa suradnje znanstvenika arheologa moguće je prepoznavanjem i organizacijom suradnih interdisciplinarnih programa – klastera, sastavljenih od komplementarnih znanstvenih projekata koji obuhvaćaju sveukupno nacionalno arheološko naslijeđe u vremenskom rasponu od paleolitika do novoga vijeka.

Na taj se način, oko već osmišljenog i u praksi potvrđenog programa trajne znanstveno-istraživačke djelatnosti javnoga Instituta za arheologiju Republike Hrvatske, sa, za sada, dva kompleksna znanstvena programa, prihvaćena od Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske, stvara realna mogućnost oblikovanja mreže daljnjih znanstvenih programa (klastera) kojih su nosioci hrvatski znanstvenici (iz domovine i svijeta) a koji mogu aktivno sudjelovati u dijelovima arheološkog nacionalnog programa.

Kralježnicu strategije IARH tvori već postojeći znanstveni program trajne istraživačke djelatnosti »Geneza i kontinuitet materijalnih kultura Hrvatske«.

U okviru takvog nacionalnog programa predviđeni su suradni znanstveni interdisciplinarni programi – *klasteri*, od kojih su neki već u tijeku. Od strane Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske prihvaćeni su i kontinuirano se u IARH realiziraju znanstveni programi - klasteri:

1. Klaster

„Geneza i kontinuitet materijalne kulture Hrvata“ (šifra – 1970685) sa šest znanstvenih projekata (prapovijesni identitet zemljoradničkih populacija; geneza i razvoj brončanodobnih zajednica; razvoj i mobilnost protopovijesnih zajednica; antički obrambeni sustav sjevernog hrvatskog Primorja; antička topografija Hrvatske; srednjovjekovno naseljavanje sjeverne Hrvatske).

2. Klaster

„Hrvatsko srednjovjekovno arheološko naslijeđe u europskom kontekstu /5.-17. st./“ (šifra – 1970677) s ukupno pet interdisciplinarnih znanstvenih projekata iz IARH-a, Odsjeka za arheologiju Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU i Odjela za arheologiju Sveučilišta u Zadru. Istraživanja su usmjerena prema: razvoju kulture Hrvata na tlu sjeverne Dalmacije od 7. do 12. stoljeća; srednjovjekovnom arheološkom naslijeđu južne Hrvatske od 5. do 17. stoljeća; srednjovjekovnom arheološkom naslijeđu Hrvatske (od 5. do 17. st.) i bioarheološkim istraživanjima srednjovjekovnih populacija u Hrvatskoj.

3. Daljnji klasteri

Daljnji znanstveni programi - klasteri, unutar programa trajne istraživačke djelatnosti IARH-a postupno će se realizirati, prije svega na temelju jasno osmišljenih okvira i stvarnih potreba.

Predviđeno je oblikovanje interdisciplinarnih znanstvenih programa:

- „*Paleolitik, prva kulturna ekumena Europe*“;
- „*Hrvatsko Podunavlje – kulturni i znanstveni krajobraz (od prapovijesti do novoga vijeka)*“;
- „*Arheološka topografija od prapovijesti do novoga vijeka na prostoru međuriječja Drave i Save*“;
- „*Stvaranje arheološke i bioarheološke baze podataka za Hrvatsku*“;
- „*Urbana arheologija Hrvatske u kontekstu Europe (od antike do novoga vijeka)*“;
- „*Antička vojna, urbana i ruralna arheološka baština Hrvatske*“;
- „*Starokršćanska arheološka baština Hrvatske*“;
- „*Justinijanova rekonkvista na Jadranu - kasnoantička baština*“;
- „*Ranosrednjovjekovno nasljeđe Hrvatske u europskom kontekstu*“;
- „*Vrana – baština benediktinaca i viteških redova (templari, ivanovci)*“;
- „*Urbana arheologija kraljevskog Biograda u srednjem vijeku u kontekstu kontinentalne i sredozemne Europe*“;
- „*Utvrde razvijenog, kasnoga i novoga vijeka u Hrvatskoj u kontekstu Europe*“;
- „*Arheologija novoga vijeka na području Hrvatske u europskom kontekstu (Venecija, Osmansko Carstvo, Habsburško Carstvo, Ugarska, industrijsko doba)*“;
- „*Geni, jezik i kulture: primjer iz Hrvatske*“ - arheološka, paleoetnološka, fizička (recentna molekularna antropološka istraživanja) i lingvistička evidencija (toponomastika) u cilju modeliranja humanog naseljavanja pojedinih regija Hrvatske;
- „*Speleoarheologija i arheološka baština krša*“;
- „*Hidroarheološka baština Hrvatske u kontekstu Sredozemlja*“;
- „*Arheologija, hidrologija, geologija, klimatologija – podloga života*“;
- „*Eksperimentalna arheologija*“
- „*Arheološko informatičko dokumentacijsko središte Hrvatske – ARHINDOKS*“.

2.

Posebno važnim, čini se, udjel IARH-a u oblikovanju buduće «*Hrvatske arheološke škole*», primjerice u hrvatskom dijelu Podunavlja, uzduž Jadrana i općenito na iskazljivim nalazištima. U djelatnosti IARH-a predviđa se i uključivanje arheoloških

ekipa u specijalizirane *arheološke i prirodne parkove* diljem Hrvatske u okviru određenih *arheoloških (i) interdisciplinarnih kampova hrvatske i inozemne znanstvene mladeži*. Ta djelatnost ostvarivat će se na temelju neposredne suradnje IARH-a i visokoškolskih te muzejskih ustanova.

3.

Mlade diplomirane arheologe, ali i znanstveni podmladak iz znanstvenih područja s kojima se arheologija usko preklapa, valja okupiti i uključiti, kao stipendiste ili znanstvene novake u IARH.

4.

S visokoškolskim ustanovama IARH planira i već ostvaruje međuinstitucionalnu suradnju koja uključuje sudjelovanje u dodiplomskoj, diplomskoj i poslijediplomskoj nastavi arheologije.

5.

IARH predviđa sukladno realnim potrebama i mogućnostima uspostavu *mreže podružnica* diljem Hrvatske za realizaciju pojedinih znanstvenih programa.

6.

Predviđeno je razvidno djelovanje IARH-a uz kontinuiranu nakladničku djelatnost, kontakte s medijima, organizaciju tematskih arheoloških i interdisciplinarnih izložaba, znanstvenih skupova u Hrvatskoj i inozemstvu te kontinuirane kontakte s muzejskim ustanovama.

7.

IARH će uspostavljati, održavati i gajiti kontinuirane kontakte sa srodnim znanstvenim institucijama u Europi i svijetu u cilju promicanja rezultata i spoznaja o arheološkim istraživanjima te uključivanju stručnjaka u pojedine znanstvene projekte.

8.

Izuzetno je važno povezivanje IARH-a s raznim komplementarnim javnim znanstveno-istraživačkim institutima u Republici Hrvatskoj te posebice s Hrvatskom akademijom znanosti i umjetnosti u cilju trajnog interdisciplinarnog programskog povezivanja.

9.

Objavljivanje serije znanstvenih, stručnih i popularno pisanih monografskih prikaza u posebnoj ediciji HRVATSKO ARHEOLOŠKO NASLIJEĐE.

Zaključna razmatranja o Strategiji IARH-a

Znanstvena Strategija Instituta za arheologiju (IARH), kao i ciljevi navedeni u njoj, oblikovana je pod realnim pretpostavkama da će, uz određene manje dopune i ispravke, Institut za arheologiju u planskom razdoblju od 2010. do 2015. godine ostati u postojećem obliku, tj. neizmijenjen.

Dakle, realna je pretpostavka da će Institut u navedenom razdoblju steći i formalno status nacionalnog javnog instituta unutar područja humanističkih znanosti i polja arheologije s pripadajućim granama (prapovijest, antika, srednji i novi vijek).

Provedba Strategije IARH-a u svakom je slučaju ovisna i o budućem ustroju Instituta za arheologiju.

•

Za provedbu ciljeva navedenih u Strategiji IARH-a odgovorni su ravnatelj Instituta i voditelji znanstvenih programa, te članovi Povjerenstva koje je taj dokument izradilo. Na temelju izvještaja Povjerenstva i primjedbi Povjerenstva za praćenje kvalitete znanstvenih istraživanja ravnatelj će o rezultatima realizacije Strategije jednom godišnje izvještavati Znanstveno i Upravno vijeće Instituta za arheologiju.

Na prijedlog Povjerenstva za izradbu Strategije Znanstveno vijeće Instituta za arheologiju usvojilo je na redovitoj sjednici održanoj 23. studenoga 2010. Strategiju znanstveno-istraživačke djelatnosti Instituta za arheologiju za razdoblje od 2010. do 2015. godine.

1. Razvojni plan (vizija)

Kontinuiranim djelovanjem tijekom desetljeća (od 1961.), a svakako od 1992. godine IARH se potvrdio i potvrdit će se kao središnja hrvatska znanstvena ustanova za proučavanje arheologije. Institut je već stekao status nacionalne javne ustanove s obzirom na to da je njegova temeljna zadaća istraživanje arheologije i njezinih grana na prostoru čitave Hrvatske te na povijesnim prostorima Hrvata. **U tom smislu IARH je već jedina nacionalna znanstvena ustanova za arheologiju u Hrvatskoj.**

Unutar srodnih nacionalnih znanstvenih istraživačkih ustanova na europskom prostoru IARH je već zauzeo položaj nacionalnoga središnjeg instituta za istraživanje hrvatske arheologije.

Znanstvena djelatnost Instituta, zacrtana u doba njegova osnutka i danas ima posebnu važnost u njegovoj temeljnoj djelatnosti, jer je riječ o osmišljenom dugotrajnom procesu, koji se kontinuirano prilagođavao potrebama društva i profilu ustanove. Stoga je i dosegnuta razina IARH-a usporediva u većini elemenata s položajem srodnih znanstvenih ustanova u Europi.

Znanstveni potencijal IARH-a je od njegova utemeljenja u znatnoj mjeri ojačan, poglavito u segmentu brige o znanstvenom podmlatku. U znanstvenom potencijalu Institut je prilagođenom tehnologijom za studijski i terenski način rada i istraživanja u potpunosti usporediv s dosezima najboljih srodnih ustanova u Europi.

2. Strateški ciljevi na razini IARH-a, nacionalnoj i međunarodnoj razini

1. Na razini IARH-a:

Održavanje razine znanstveno-istraživačke djelatnosti boljim praćenjem rezultata projektnih aktivnosti.

Poticanje interdisciplinarnih istraživanja.

Poticanje bolje suradnje projekata različitih grana arheologije na zajedničkim institutskim zadacima.

Omogućavanje mobilnosti mladih istraživača (znanstvenih novaka i postdoktoranada) unutar IARH-a s ciljem stjecanja raznih stručnih iskustava.

Uspostavljanje jasnih kriterija za napredovanje znanstvenika i odgovarajućeg sustava zapošljavanja najboljih mladih znanstvenika.

Preustroj stručnih službi radi povećanja učinkovitosti.

Dodatna informatička izobrazba stručnih službi, administracije i zaposlenika.

Poticanje aktivnosti za djelomično samofinanciranje IARH-a pružanjem raznih usluga.

2. Na nacionalnoj razini:

Stjecanje formalnog statusa javnoga nacionalnog znanstvenog instituta za proučavanje arheologije.

Zalaganje za veću potporu društva i države arheološkim istraživanjima.

Popularizacija rezultata istraživanja.

Podizanje razine kulture i educiranje javnosti o nekim arheološkim stručnim problemima.

Omogućavanje usavršavanja studenata i znanstveno-istraživačkog podmlatka u IARH-u i inozemstvu.

Pružanje prilika za stjecanje iskustva radom na projektnim zadacima (volonterski rad studenata, usavršavanje znanstveno-istraživačkoga podmlatka).

Oblikovanje specijalističkih poslijediplomskih studija iz područja institutske djelatnosti.

Sudjelovanje u nastavi na preddiplomskoj, diplomskoj i poslijediplomskoj razini temeljem ugovora o suradnji s raznim hrvatskim sveučilištima.

3. Na međunarodnoj razini:

Aktivno sudjelovanje u međunarodnim znanstvenim projektima.

Jačanje suradnje i umrežavanje s vodećim međunarodnim arheološkim ustanovama i pojedincima, posebice u regiji i Europi suradnjom na srodnim, osobito arheološkim istraživačkim temama.

Poticanje kontinuiranoga usavršavanja znanstvenika u međunarodnim znanstvenim ustanovama.

Poticanje poslijedoktorskog inozemnog usavršavanja (stipendije), dodatne edukacije (radionice) i stjecanje iskustava.

Poticanje objavljivanja rezultata istraživanja u međunarodnim, napose arheološkim referentnim časopisima.

Temeljne zadaće, strateški zadatci za razdoblje 2010. - 2015. **s projekcijom za razdoblje 2010. - 2020.**

Temeljne zadaće IARH baziraju se na programu trajne znanstveno-istraživačke djelatnosti te nemaju vremenske okvire provedbe.

Strateški su zadatci planirani za srednjoročno petogodišnje razdoblje od 2010. do 2015. godine s projekcijom dugoročnih zadataka za razdoblje od 2010. do 2020. godine.

Temeljna je zadaća IARH-a istraživanje hrvatske arheologije, njezine povijesti, arheološke baštine prapovijesnog, antičkog srednjovjekovnog i novovjekovnog razdoblja na prostoru čitave Hrvatske te na povijesnim prostorima Hrvata.

Ta se temeljna zadaća ostvaruje znanstveno-istraživačkim radom unutar pojedinih institutskih znanstvenih programa (klastera), ali i projektnom suradnjom koja omogućuje objedinjavanje rezultata istraživanja na razini čitavoga Instituta.

Rezultate rada na znanstvenom i drugim projektima IARH redovito objavljuje u vlastitim izdanjima ili u sunakladništvu te se na taj način bogata arheološka baština Hrvatske približava znanstvenoj i široj zajednici.

1.

Program „Geneza i kontinuitet materijalne kulture Hrvata“

Temeljna zadaća: terensko prikupljanje podataka o nepokretnoj i pokretnoj arheološkoj baštini u Hrvatskoj i na povijesnim prostorima Hrvata, uz korištenje arheološke metodologije, povijesnih vrela, toponimije i interdisciplinarni pristup u razdobljima prapovijesti, antike, srednjega i novoga vijeka.

2.

Program „Srednjovjekovno arheološko naslijeđe u europskom kontekstu (5. - 17. stoljeće)“

Temeljna zadaća: terensko prikupljanje podataka o nepokretnoj i pokretnoj srednjovjekovnoj arheološkoj baštini u Hrvatskoj i na povijesnim prostorima Hrvata, uz korištenje arheološke metodologije, povijesnih vrela, toponimije i interdisciplinarni pristup epohi: kasne antike, ranom, zreлом i kasnom srednjem vijeku te ranom novom vijeku.

3.

Izradba i objavljivanje temeljnih djela o hrvatskoj arheologiji

Timski rad unutar pojedinog znanstvenog programa ili između pojedinih znanstvenih projekata IARH-a u cilju pripreme, izradbe i objavljivanja znanstvenih djela o hrvatskoj arheologiji i posebice njezinim granama (prapovijest, antika, srednji i novi vijek).

Priređivanje znanstvenih izdanja institutske biblioteke *Monografije IARH* ili u suradnji s drugim kulturnim institucijama i izdavačima u Republici Hrvatskoj.

4.

ARHINDOKS – stvaranje javno dostupnih mrežnih vrela o hrvatskoj arheologiji

Program trajne znanstveno-istraživačke djelatnosti IARH objedinjuje znanstvene programe Instituta i Sveučilišta u Zadru te Odsjeka za arheologiju HAZU.

Hrvatska arheološka baština, posebno ona vezana uz terenska istraživanja istraživača iz Instituta, obuhvaćena je digitalizacijom i interdisciplinarnim umreživanjem. Na taj način se oblikuje temeljna baza podataka te razvoj alata za upravljanje i istraživanje baze što može biti dobar temelj i za ostale humanističke znanosti.

Temeljna zadaća: digitalizacija hrvatske arheološke baštine (prikupljanje, priređivanje i digitalno arhiviranje relevantne arheološke dokumentacije); stvaranje računalnih korpusa pojedinih arheoloških razdoblja; stvaranje javno dostupnih baza podataka; izrada digitalnog zemljovida hrvatske arheološke građe po razdobljima.

Podizanje razine hrvatske arheologije

Arheologija je posebna radi svoje uloge u društvu kao i zbog svojih osobitih značajki. Upoznavanje izvora hrvatske arheologije i rad na njezinom promicanju prvorazredan je zadatak znanstvenika IARH.

Svojom djelatnošću IARH se trajno zauzima za podizanje razine u tiskanim i elektroničkim medijima.

- Suradnja sa sveučilištima, državnim i javnim ustanovama

IARH ostvaruje suradnju s većinom hrvatskih sveučilišta te s raznim javnim i državnim ustanovama kao što su Ministarstvo kulture RH, Državna geodetska uprava, te sa svima institutima iz humanističkog područja i brojnim institutima iz drugih znanstvenih područja. Ta je suradnja s institutima povremena, dok se sa Sveučilištima i s muzejskim ustanovama ostvaruje na temelju potpisanih ugovora o suradnji.

IARH nastoji poticati širenje znanja o arheologiji na svim razinama, uključujući suradnju s ministarstvima, medijima te provođenjem visokoškolske nastave na sveučilištima u Zadru, Zagrebu i Rijeci. Znanstvenici iz Instituta su predavači arheologije na Sveučilištima u Zadru, Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, Hrvatskim studijima Sveučilišta u Zagrebu i na Sveučilištu u Rijeci, a ujedno su članovi Povjerenstava za izbore u znanstvena zvanja, mentori te recenzenti. Neki od znanstvenika sudjelovali su u radu Područnog znanstvenog vijeća za humanističke znanosti, Povjerenstva za nagrade za humanističke znanosti te u ocjenjivanju znanstvenih projekata i programa Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske, te u ocjenjivanju inozemnih znanstvenih projekata (npr.: ARRS - Republika Slovenija).

Strateški zadatci:

Nastaviti aktivnost sa Sveučilištem u Zadru na preddiplomskom, diplomskom i poslijediplomskom doktorskom sveučilišnom studiju arheologije, te s Filozofskim fakultetom Sveučilišta u Zagrebu i Sveučilištem u Rijeci.

- Održavanje javnih i stručnih predavanja, tematskih izložaba, promocija knjiga i radionica.
- Pružanje arheoloških savjeta i ekspertiza.

Strateški ciljevi za razdoblje od 2010. - 2015.

Znanstveno je vijeće definiralo dugoročne strateške ciljeve razvitka IARH-a i oblikovalo konkretne zadaće, načine i rokove njihova ostvarivanja za srednjoročno razdoblje od 2010. do 2015. godine, imajući u vidnom polju projekciju za razdoblje od 2010. do 2020., ali prije svega što učinkovitiju i kvalitetniju realizaciju temeljnih zadataka.

- Održavanje visoke razine arheološke znanstveno-istraživačke djelatnosti i njihove međunarodne prepoznatljivosti, tj. usporedivosti na svim razinama sa srodnim istraživanjima u europskom okružju.
- Poticanje mjera za osiguravanje veće međunarodne vidljivosti i prepoznatljivosti djelatnosti u IARH-u, uz povećanje mobilnosti znanstvenika na pojedinim projektnim ili programskim zadacima te njihove znanstvene aktivnosti.
- Aktivnije sudjelovanje u međunarodnim znanstvenim projektima.
- Stvaranje (javno) dostupnih mrežnih resursa o arheološkom naslijeđu Hrvatske.
- Preustroj administrativne i poboljšanje kadrovske strukture IARH-a.
- Sudjelovanje u oblikovanju i provođenju specijalističkih poslijediplomskih doktorskih studija iz arheologije i aktivno sudjelovanje u visokom obrazovanju na hrvatskim sveučilištima.
- Oblikovanje pretpostavki za ostvarivanje većih dodatnih izvora prihoda.
- Rješenje problema konačnog adekvatnog smještaja i kontinuiranog noveliranja opreme (terenske, studijske, laboratorijske) IARH-a.

Način i vremenski okvir provedbe strateških zadataka i ciljeva

Zadatak/cilj	Nositelj provedbe	Vremenski okvir
Program: „Geneza i kontinuitet materijalne kulture Hrvata“	voditelj/ica znan. programa	2010. - 2015. i trajno
Program: „Srednjovjekovno arheološko naslijeđe Hrvatske u europskom kontekstu (5. - 17. st.)“	voditelj/ica znan. programa	2010. - 2015. i trajno
Objavljivanje djela hrvatske arheologije	autori, ravnatelj, služba za izdavačku djelatnost i računalnu djelatnost	2010. - 2015. trajno
Stavaranje javno dostupnih baza podataka o arheologiji	ARHINDOKS	trajno
Suradnja sa sveučilištima i javnim ustanovama	svi znanstveni djelatnici IARH	trajno
Održavanje javnih znanstvenih i stručnih predavanja i radionica	svi znanstveni djelatnici IARH	trajno
Pružanje arheoloških savjeta i ekspertiza	svi znanstveni djelatnici IARH	trajno

Analiza okruŕja

Prednosti

IARH jedina je hrvatska znanstvena ustanova kojoj je temeljna zadaća proučavanje hrvatske arheologije. Dakle i jedini nacionalni institut za arheologiju.

Tu je zadaću Institut kontinuirano i sustavno provodio od osnutka. Na temeljnu ulogu Instituta nisu u proteklom razdoblju bitnije utjecale mijene njegova ustroja, pa čak i naziva.

Nacionalni status

IARH djeluje na prostoru čitave Hrvatske i ostvaruje plodnu suradnju s hrvatskim sveučilištima u Zadru, Zagrebu i Rijeci, te državnim i lokalnim tijelima.

Institut se u proteklom razdoblju snaŕno afirmirao kao nositelj temeljnih arheoloških istraživanja u Hrvatskoj i potvrdio unutar humanističkih instituta s kojima je uspostavio neposrednu suradnju.

Timski rad: Uz sustavna arheološka istraživanja studijski znanstveni rad jedna je od temeljnih djelatnosti u IARH-u. U Institutu je podrobno razrađen timski rad unutar znanstvenih projekata, odnosno programa, a posebno tijekom terenskih istraživanja.

Znanstveni podmladak

Posebna je pozornost u IARH posvećena znanstvenom podmlatku koji je uključen u sve znanstvene programe i projekte. **Kvaliteta toga procesa koji je rezultirao 100%-nim uspješnim okončanjem programa desetak znanstvenih novaka Instituta prepoznata je od strane resornog ministarstva i predočena javnosti.** To je ujedno poticaj da se izvrsnost rada sa znanstvenim novacima nastavi i da se ti iznimni mladi znanstvenici zaposle na znanstvenim radnim mjestima u ustanovi koja ih je educirala.

Međunarodna prepoznatljivost

Uključivanje u međunarodne projekte i istraživanja shvaća se u IARH-u kao jedan od prioriteta. Ohrabrujuća je činjenica da je Institut od dijela međunarodne znanosti (*Centar izvrsnosti Slovačke akademije znanosti u Nitri*) već prepoznat. Među srodnim znanstvenim institucijama u europskim državama i SAD-u Institut je prepoznat kao

partner koji ima znatnog potencijala, podjednako u slojevitom arheološkom fundusu kao i u vrsnim znanstvenicima. To je ono što svakako potiče potrebu daljnjeg umrežavanja u europske asocijacije arheoloških ustanova i, dakako, u odgovarajuće multilateralne projekte u kojima hrvatska arheologija ravnopravno participira.

Pojedini znanstvenici Instituta uključeni su, što je od posebne važnosti, u međunarodna tijela koja se bave pojedinim granama arheologije. To potvrđuje percepciju o Institutu u kojem se dugoročno kvalitetno djeluje.

Izdavačka djelatnost

IARH je tijekom proteklog razdoblja, a posebno u posljednjem desetljeću, ostvario značajnu izdavačku djelatnost, kako na planu objavljivanja međunarodno priznatog časopisa za arheologiju – *Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu* koji je na znanstvenom portalu *Hrčak* vrlo često posjećivan (kategorija - a1), tako i stručnog časopisa Godišnjak Instituta za arheologiju - *Annales Instituti Archaeologici* te *Monografija Instituta za arheologiju* (MIA).

IARH ima razgrananu razmjenu institutskih izdanja te je i na taj način prihvaćen kao stalno prisutan i priznat nacionalni Institut.

Javnost rada i društvena uloga

Obzirom da je IARH javna znanstveno-istraživačka ustanova Republike Hrvatske pozornost njezinih djelatnika usmjerena je prema javnom dostupu arheoloških izvora i relevantnih podataka koji se mogu koristiti za potrebe raznih ministarstava, tijela uprave i u obrazovanju.

Smještaj i infrastruktura

Od osnivanja 1961. godine do danas Institut je bio na tri lokacije u potpuno neadekvatnim radnim prostorima i uvjetima. Danas, prije konačnog preseljenja u optimalan prostor, Institut je dislociran na dva dijela koja bitno otežavaju normalan rad ustanove ali niti ta činjenica nije umanjila i usporila ukupan vrlo uspješan hod razvoja ustanove. Unutar postojećeg prostora do skorog preseljenja na novu lokaciju Institut je uspio, zahvaljujući upravo vrlo uspješnom sudjelovanju za potrebe velikih nacionalnih infrastrukturnih projekata (auto-ceste i sl.) opremiti za djelovanje i osposobiti infrastrukturu ustanove za vrlo kvalitetan terenski i studijski rad.

Slabosti

- Fragmentiranost znanstvenih istraživanja očituje se u većem broju znanstvenih projekata koje treba usustaviti i uključiti kao veće segmente već postojećih ili budućih znanstvenih programa. To se može postići i okrupnjavanjem projekata u posebnim odjelima za svako od arheoloških razdoblja, tj. granu arheologije (prapovijest, antika, srednji i novi vijek).
- Neodgovarajuća kadrovska struktura prepoznaje se u nedovoljnom broju stručnih suradnika u knjižnici, ARHINDOKS-u (dokumentaristi, crtači), računovodstvu i pismohrani.
- Međunarodni projekti u sadašnjem razdoblju nisu bili zadovoljavajuće prisutni u IARH-u a i inače je broj takovih europskih (arheoloških) humanističkih projekata, tj. programa znatno malobrojniji u odnosu na projekte/programe ostalih znanstvenih područja u Europi i svijetu. Adekvatno uključivanje u bilateralne i multilateralne projekte s europskim partnerima omogućilo bi daljnji napredak hrvatske arheologije i IARH.
- Nedovoljna mobilnost istraživača uvjetuje potrebu za još snažnijim uključivanjem hrvatskih arheoloških znanstvenih problema na međunarodnoj znanstvenoj sceni (kongresi i sl.). Ujedno je važno da je prepoznata i potreba uključivanja znanstvenika iz Instituta u inozemstvu u okviru međuinstitutske međunarodne suradnje.
- Nedovoljan udio vlastitih sredstava u institutskom proračunu predstavlja složen problem, rješenje kojega je u sferi pribavljanja dopunskih sredstava realizacijom ugovornih projekata na „tržištu“, a to je kategorija podložna vanjskim utjecajima, pa nije uvijek pogodna za Institut.
- Nedostatna vidljivost rezultata projektnih aktivnosti rezultira iz činjenice da su znanstveni programi i projekti odraz dugotrajnog kontinuiranog djelovanja, ovisnog u arheologiji od nalazišta do nalazišta, o karakteru, opsegu i njegovoj kulturnoj slojevitosti. Ti problemi se rješavaju u složenim, skupim i dugotrajnijim

uvjetima međudisciplinarnog djelovanja, pa to svakako utječe i na „vidljivost“ rezultata.

Mogućnosti

Hrvatski arheološki prostor jedinstven je u usporedbi s ostalim europskim prostorima te pruža neiscrpne mogućnosti arheološkim istraživanjima svih razdoblja prošlosti Europe.

Veoma bogata arheološka baština Hrvatske predstavlja izazov kako domaćim tako i inozemnim znanstvenicima arheolozima koji će u budućnosti moći surađivati u okviru ERA u realizaciji mnogih znanstvenih projekata raznoga opsega.

Rizici i prijetnje

- Nedostatna novčana potpora društva nacionalnim humanističkim znanostima prepoznaje se u smanjenju sredstava za humanističke znanosti, pa na taj način i za polje arheologije koje to posebno osjeća. Karakterom i specifičnostima posla arheologija je upućena prema terenskim istraživanjima koja su složena i vrlo skupa jer im je, pored ostaloga nezaobilazna sastavnica interdiciplinarna suradnja (skupe analize), odnosno usluga fizičkoga rada i logistike na terenima.
- Nedostatno financiranje prepoznaje se na temelju činjenice da se IARH većim dijelom financira iz proračuna (za hladni pogon, plaće i sl.), dok znanstveni rad na ugovorenim projektima s osnivačem ovisi isključivo o realnim mogućnostima proračunskih sredstava i apsolutno ne odgovara stvarnim potrebama svih ugovorenih znanstvenih programa, odnosno projekata.
- Znanstveni podmladak IARH je, uslijed nedostatnih sredstava znanstvenih projekata u koje su uključeni znanstveni novaci, posebna „ugrožena“ kategorija. Problem je u neosiguranim sredstvima za školovanje znanstvenog podmlatka, kao i u uključivanju istoga na radna mjesta na pojedinim programima, odnosno projektima u ustanovi. To je doista vrlo ozbiljan problem daljnjem razvoju, odnosno podmlađivanju Instituta.
- Ugroženost arheološke građe posljedica je velikih infrastrukturnih projekata, koji doduše omogućavaju uključivanje arheologije prije intervencije u prostoru ali ujedno pridonose devastaciji arheološkog kulturno-povijesnog naslijeđa

Hrvatske. Stoga bi i rad na arheološkoj topografiji i registriranju naslijeđa bio od posebnog prioriteta, jer bi neposredno omogućio prepoznavanje i spašavanje baštine Hrvatske i Europe.

4. ZAKLJUČNE NAPOMENE

Na temelju jasno oblikovane strategije znanstveno-istraživačke djelatnosti koja počiva na programskoj koncepciji trajne istraživačke djelatnosti i suradnih interdisciplinarnih projekata, oko već postojeće jezgre znanstveno-istraživačke ustanove IARH, ostvaruju se vrlo realne pretpostavke za oblikovanje snažne nacionalne znanstveno-istraživačke ustanove Republike Hrvatske – Instituta za arheologiju.

Takav nacionalni institut, oblikovan sukladno srodnim ustanovama u petnaestak zemalja Europske unije (npr. Austrija, Njemačka i dr.), imao bi podružnice diljem Hrvatske. Predviđeno je da se, primjerice, u hrvatskom Podunavlju (oko predviđenoga *Arheološkog parka Ilok*), i na Jadranu, oblikuju Podružnice Instituta za arheologiju. Na taj način snažno bi se znanstveno povezali svi segmenti kontinentalne i primorske Hrvatske, što je nužnost i potreba povijesnog trenutka uoči skoroga pridruživanja Europskoj uniji. Ujedno se usporedno otvara i realna mogućnost umrežavanja s nizom znanstvenih djelatnika – arheologa diljem Hrvatske i inozemstva, koji će se postupno pridruživati pojedinim suradnim projektima Instituta za arheologiju.

Radi osiguranja temeljnih uvjeta za realizaciju nacionalnog trajnog znanstveno-istraživačkog programa kao i suradnih interdisciplinarnih znanstvenih programa Instituta za arheologiju predviđeno je utemeljenje posebne *Zaklade „Don Frane Bulić“ za promicanje istraživanja hrvatskoga arheološkog naslijeđa*.

Iz sredstava te Zaklade realizirala bi se:

- potpora radu u arheološkim parkovima i podružnicama IARH-a na posebno važnim i iskazljivim kompleksnim nalazištima,
- potpora pribavljanju relevantne terenske i kabinetske opreme, odnosno stručne literature,
- objavljivanje serije znanstvenih i popularno pisanih monografskih prikaza HRVATSKO ARHEOLOŠKO NASLIJEĐE,

- organiziranje TEMATSKIH ARHEOLOŠKIH I INTERDISCIPLINARNIH IZLOŽABA radi predavljanja arheološkog segmenta kulturno-povijesnoga i turističkog identiteta Republike Hrvatske u inozemstvu i domovini,
- osiguranje uvjeta za znanstveni podmladak,
- ciklusi (popularnih) predavanja o arheološkom naslijeđu Hrvatske u inozemstvu i recipročno predavanja Hrvata, koji žive i rade u inozemstvu, u domovini.

Prema dosadašnjim spoznajama svakako je moguća i nužna uspostava arheološke mreže u cilju realizacije strategijskog programa znanstveno-istraživačke djelatnosti IARH-a. Bitna nužna pretpostavka budućeg rada takve arheološke mreže je njezino interdisciplinarno programsko proširenje. Naime, uz uključivanje određenog spektra suradnika iz drugih znanstvenih područja, kako iz Hrvatske, tako i iz inozemstva, ta se mreža obogaćuje i dopunjuje.

Naši hrvatski kolege arheolozi u inozemstvu, odnosno stručnjaci hrvatskog podrijetla iz različitih znanstvenih područja, okupljeni oko realizacije predloženih znanstvenih programa i projekata, mogu zajedno s nama, učiniti snažne korake u smislu predavljanja kulturno-povijesnog naslijeđa kojeg čuva Hrvatska. Pored inoga svakako i kao članovi uredništava postojećih i budućih znanstvenih publikacija, potom kao recenzenti i promotori znanstvenih časopisa, suradnici i suorganizatori tematskih arheoloških izložaba, odnosno prosuditelji znanstvenih programa, projekata i (ili) sveučilišnih programa.

Držimo posebice važnom činjenicom i velikom šansom što je arheologija po svojoj naravi multidisciplinarna i upućena prema interdisciplinarnoj suradnji.

Kako se zbog karaktera ciljeva i novih metoda istraživanja, analiza, evaluacije, zaštite i pohrane podataka, arheologija *«preklapa» s brojnim disciplinama unutar područja prirodnih, tehničkih, biomedicinskih, biotehničkih, društvenih i humanističkih znanosti*, postaje jasno kako *de facto* i nema područja unutar kojih arheolozi ne vide velike mogućnosti inter- i multidisciplinarnе suradnje.

Iz tih podataka kao realnost proizlazi potreba i mogućnost znatnog proširenja potencijalne mreže znanstvene suradnje hrvatske arheologije i vrhunskih hrvatskih znanstvenika iz drugih znanstvenih područja, polja i grana u znanstvenim središtima diljem svijeta. U tim središtima mogli bi se prikupljati, zahvaljujući već provjerenjоj naprednoj tehnologiji i već akumuliranom znanju, interdisciplinarni odgovori na jasno

formulirana pitanja. Jer arheologija naše epohe više ne traga samo za artefaktima, već traži interdisciplinarne odgovore na jasno postavljena pitanja.

Hrvatska je posebna i svoja. Mora sačuvati svoju kulturnu baštinu i intenzivno raditi na području kulture, jer, pored ostaloga to je naš izuzetno dragocjeni *hrvatski proizvod* koji osigurava naš dostojanstven hod ususret svijetu. Konačno, i budućnost hrvatskog turizma je zapravo „*kulturni turizam*“.

Ekspertni timovi moraju u Hrvatskoj istraživati minule kulture, odnosno sva razdoblja, slobodni od svih ideoloških opterećenja. Taj posao ne smije se više obavljati isključivo kao nekakav lokalni zadatak, već kao međunarodno interdisciplinarno temeljno istraživanje. Sukladno tomu i metodološki pristup prostoru, kojeg smo naslijedili od brojnih naraštaja u kontinuiranom tisućljetnom slijedu naseljavanja, organiziranja i korištenja, mora biti podrobno osmišljen.

Temeljna pretpostavka za ostvarenje ovdje osmišljenoga programa, tj. *Strategije znanstveno-istraživačke djelatnosti* svakako je i formalno opredjeljenje za *Institut za arheologiju*, nacionalnu znanstveno-istraživačku ustanovu Republike Hrvatske, odnosno i za osnivanje predložene *Zaklade „Don Frane Bulić“ za hrvatsko arheološko naslijeđe*.

Pred Institutom za arheologiju su presudno važni koraci, tj. opredjeljenost za netom iznesene ideje i smjernice te realna i izdašna potpora i razumijevanje države. Na taj način vidimo i *budućnost prošlosti* Hrvatske.

•

Na sjednici Upravnoga vijeća Instituta za arheologiju, održanoj u Zagrebu, 24. studenog 2010. godine usvojena je *Strategija znanstveno-istraživačke djelatnosti Instituta za arheologiju*.

Ur.broj: 959/2010.

U Zagrebu, 24. studenoga 2010.

Predsjednik Upravnoga vijeća IARH:

Akademik Nenad Cambj